

Filistin 2015

Mustafa Cüneyt Özşahin

[Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Selçuk Kahraman

[Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü]

Özet

2015 yılı Filistin siyasetinde pek çok açıdan statükonun korunduğu ancak sınırlı sayıda gelişmeye şahitlik edilen bir yıl olmuştur. Bu yıl içerisinde başta Mescidi Aksa saldırıları başta olmak üzere pek çok şiddet olayına tanıklık edildi. Bunun yanında Gerek Batı Şeria gerekse de Gazze şiddet olaylarının odağında yer almıştır. Ayrıca yaşanan son şiddet olayları salt militer olaylar olmanın ötesinde toplumlararası çatışmalar olarak değerlendirilebilecek niteliktedir. Dış politikada ise 2015 yılı içerisinde Filistin Yönetimi Uluslararası Ceza Mahkemesi başta olmak üzere farklı uluslararası kanalları zorlamıştır. Bunun yanı sıra 2015 yılında Filistin farklı ülkelerce devlet olarak tanınmıştır. Bu çalışmada 2015 yılında Filistin'de iç politika ve dış politikada yaşanan gelişmeler derlenmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Batı Şeria | Gazze | Uluslararası Ceza Mahkemesi | Mescid-i Aksa.

Palestine 2015

Abstract

2015 was a year for Palestine in which the status quo mostly prevailed, however, there were still a few limited developments. In this year, several violent activities were carried out, particularly the attacks on the Al-Aqsa Mosque. Moreover, both Gaza and the West Bank were settings of violence. It is noteworthy to say that those recent violent activities cannot merely be evaluated through the prism of a militarily conflict but should be conceived as a societal conflict as well. In terms of foreign policy in 2015, Palestine applied pressure on many international channels including the International Criminal Court. Furthermore, Palestine was recognized as a state by several countries in 2015. This study aims to compile the events of 2015 that took place in domestic and international politics of Palestine.

Keywords: West Bank | Gaza | International Criminal Court | Al-Aqsa Mosque.

Giriş

2015 yılı Filistin için pek çok açıdan statükonun korunduğu ve aynı zamanda sınırlı bir dönüşüme şahitlik edilen bir yıl olmuştur. Filistin'in 2011 yılında UNESCO üyeliği ile uluslararası platformda attığı adım, ilerleyen yıllarda Filistin sorununun çözümüne yönelik sınırlı seçeneklere sahip Filistin yönetiminin sonuç almaya dönük tek anlamlı politikası olmuştur. Nitekim bu kapsamda son yıllarda Uluslararası Ceza Mahkemesi seçeneği Filistin yönetimi tarafından en geçerli diploması olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca Filistin'in devlet olarak tanınma talebi farklı ülkelerde mâkes bulmuş ve bu konuda sözkonusu ülkeler dikkat çekici adımlar atmıştır.

Öte yandan 2015 yılı Filistin için pek çok açıdan geçmiş yıllarda süren statükonun devamına da hizmet etmiştir. Zira Filistin-İsrail gerilimi tüm hızıyla devam etmektedir. Nitekim militer şiddetten usulsüz tutuklamalara kadar uzanan kronikleşmiş insan hakları ihlalleri geçmiş senelerde olduğu gibi bu yılda sürmüştür. Bunun yanında Filistin tarafında infiale neden olan Mescid-i Aksa'ya yönelik İsrail saldırısı taraflar arasında gerginliğin tırmanmasına neden olmuştur. Öyle ki bu çatışmalar askeri misillemelerin ötesinde toplumlararası gerilimlere yol açmıştır. Bu kapsamda yaşanan gerilimin siviller arasında münferit olayların ötesine uzanan huzursuzluklara yol açtığı ifade edilebilecektir. Batı Şeria'da uzun yıllardır süren ve 2015 yılında da hız kesmeden devam eden İsrail yerleşimleri ise taraflar arasından barış umudunu bir kat daha azaltmıştır. Öte yandan 2014 yılından bu yana Gazze'de devam eden adı konulmamış olağanüstü hal ve düşük yoğunluklu çatışma 2015 yılında da sürmüştür. Öyle ki insani dramlara kaynaklık eden Gazze'nin ekonomik kuşatılmışlığı devam etmiştir. Bu çerçevede Gazze için büyük bir önem taşıyan Refah Sınır Kapısı 2015 yılı boyunca farklı zamanlarda asayiş gerekçesi ile kapatılmış ve yeniden açılmıştır.

İç Politika

Filistin’de iç politika büyük ölçüde uyumsuz bir Birlik Hükümeti ve İsrail’in de içerisinde yer aldığı büyüyen bir şiddet sarmalı etrafında şekillenmiştir. Özellikle Kudüs’te bir önceki sene Mescid-i Aksa üzerinde yaşanan olaylar 2015 yılında da devam etmiş ve yaşanan gerilimin toplumsal yansımaları olmuş, sivilleri hedef alan İsrail şiddeti Kudüs ile sınırlı kalmamış, Batı Şeria’da da devam etmiştir. Bununla birlikte Filistinli sivillerin çeşitli misillemelerinden de bahsetmek mümkündür. Kısacası genelde anlamda 2015 yılı uzun süredir devam eden yaygın insan hakları ihlallerinin sürdüğü bir yıl olmuştur. Ayrıca geçmiş senelerde olduğu gibi 2015 yılında da tüm tepkilere rağmen Yahudi yerleşimleri hız kesmeksizin devam etmiştir.

Güven Bunalımı ve Birlik Hükümetinin Akıbeti

2015 yılına ilişkin bir değerlendirmede 2014’de Hamas ve el-Fetih arasında kurulan Birlik Hükümeti’nin güçlendirilmesine yönelik atılan adımlardan bahsedilmesi önem taşıyacaktır. Hamas ve el-Fetih arasında Haziran ayında kurulan Birlik Hükümetinin Gazze’deki yönetimi devralmasından bu yana Gazze’ye ikinci ziyareti 2014’ün son günlerinde gerçekleşmiştir.¹ Ziyaret, Birlik Hükümetinden 8 Bakan tarafından gerçekleştirilmiştir.² Bununla birlikte 2015 yılı boyunca taraflar arasında sorunların bütünüyle çözümlenebildiği ve eşgüdüm sağlandığı söylenemez. Nitekim Hamas’ın Gazze’deki çeşitli kamu hizmetlerinde çalışan 40 bin civarındaki personeline yaklaşık 7 aydır maaşlarının Ramallah’taki Hükümet tarafından ödenmemesi protestolara neden olmuştur.³

Diğer yandan Mısır yönetimi 2015 yılında Refah sınır kapısının açılmasının ancak Ramallah yönetiminin yani el-Fetih’in sınırları kontrol altına almasıyla mümkün olacağına altını çizmiştir.⁴ Aslında Mısır hükümetinin bu talebi Hamas’ın da bir parçası olarak içerisinde yer aldığı Birlik Hükümetinden ziyade Ramallah’ı çözüm mercii olarak kabul ettiği anlamını taşımaktadır. Nitekim Mısır Mahkemeleri Şubat ayında Kuzey Sina’daki ayaklanmalar ve karışıklıklarla bağlantısı olduğunu öne sürerek Hamas’ın terör örgütleri listesine konulmasına hükmetmiştir.⁵

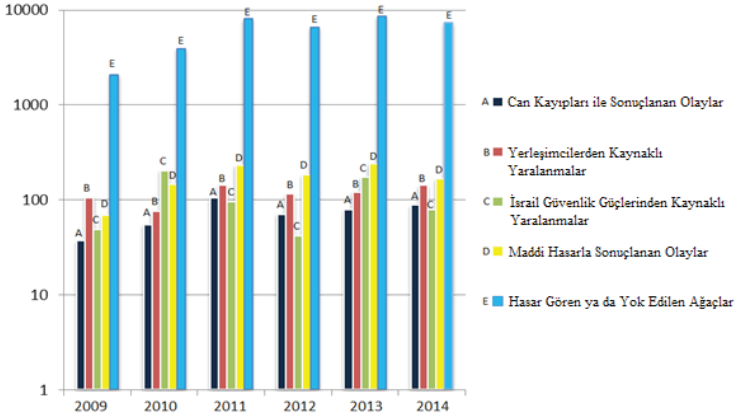
El-Fetih ve Hamas arasında kurulan Birlik Hükümeti’nin 2015’in Haziran ortalarında dağılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasının⁶ muhtelif nedenleri olduğu ifade edilebilir. El-Fetih’e göre, Gazze Şeridinin kontrolünün Hamas tarafından Birlik Hükümetine devredilmemesi;⁷ Hamas’a göre ise el-Fetih’in Gazze’ye yönelik taahhütleri yerine getirmemesi bu nedenler arasında sayılabilir.⁸

Batı Şeria’da Yeni Yerleşimler, Şiddet ve Tutuklamalar

Batı Şeria’da 2015 yılında da yerleşimler hız kesmeksizin devam etmiştir. Örneğin İsrail, Ocak 2015 itibarıyla, Batı Şeria’da 450 yeni yerleşim biriminin inşası

için ihale kararı aldı.⁹ Ayrıca İsrail Hükümeti, 2015 yılı içerisinde Doğu Kudüs ve Batı Şeria'da tamamlanması planlanan 3.100 adet yeni binanın inşaatlarına başladı.¹⁰ İsraili bir STK olan Peace Now'un konutla ilgili yayınladığı rapora göre, İsrail'in Yahudi yerleşim yerleri inşaatlarının bir önceki yıla göre 2014 yılı içerisinde % 40 arttığı belirtilmektedir. Bununla işgal altındaki topraklarda yerleşimciler ve Araplar arasında uzun yıllardır devam eden şiddet olayları 2015 yılında da hız kesmeksizin sürmüştür (bkz. Tablo 1).

Tablo-1: Yerleşimci Şiddetinin Etkileri: 2009-2014

Kaynak: United Nations, "Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and in the Occupied Syrian Golan", Report of the Secretary-General, s. 13, Mart 2015.

Diğer taraftan, Batı Şeria'da sivillere yönelik müdahaleler 2015 yılında da sürmüş ve bu çerçevede sivil kayıplar ile sonuçlanan bir dizi gelişme cerayan etmiştir. Bu çerçevede Batı Şeria'da muhtelif olaylar vuku bulmuştur. Örneğin İsrail ordusu Batı Şeria'da bir petrol istasyonunda İsraili bir sivil bıçaklayarak yaraladığını öne sürdüğü bir Filistinlinin öldürüldüğünü duyurdu.¹¹ Yine Batı Şeria'da 20 ve 30 yaşlarında iki Filistinli İsrail güvenlik güçlerinin orantısız güç kullanımının hedefinde kalarak öldürülmüştür.¹² Bunun yanında Ramallah'ta da 17 yaşındaki Filistinli bir genç bariyerleri geçmek isterken İsrail askerlerinin açtığı ateş sonucu yaşamını yitirdi.¹³ Yine İsrail güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybeden bir Filistinlinin cenaze törenine İsraili askerler müdahale etmiş ve göz yaşartıcı gazlardan etkilenen 45 yaşındaki bir Filistinli hayatını kaybetmiştir.¹⁴ Bunun yanında Filistin'de yaşanan en acı olaylardan biri de Nablus'un güneyinde bir köyde fanatik Yahudi yerleşimcilerin bir evi ateşe vermesi sonucu 18 aylık bir Filistinli bebeğin yanarak can vermesidir.¹⁵ Bu olay akabinde Filistin Hükümeti Nablus'ta öldürülen Filistinli bebeğin durumunu Uluslararası Ceza Mahkemesine taşıdığını

duyurdu.¹⁶ Ayrıca 2015 yılında Filistinlileri hedef alan vandalizm ile de karşı karşıya kalınmıştır. Öyle ki Batı Şeria’da fanatik İsraili yerleşimciler tarafından bir cami kundaklanırken, duvarlara ırkçı yazılar yazılmıştır.¹⁷

Filistin için altı çizilmesi gereken bir diğer sorun ise hukuksuz tutuklamalar ve tutuklulara yönelik kötü muamelenin devam etmesidir. Bu çerçevede cereyan eden pek çok farklı hadiseden söz edilmesi mümkündür. Mahmud Abbas’ın liderliğini yaptığı Filistin Halk Kurtuluş Cephesi milletvekillerinden Halide Cerrar’ı İsrail Mahkemesi 6 ay idari hapis cezasına çarptırdı. Cerrar, İsrail’in kuzeyindeki Haşaron Hapishanesine nakledildi.¹⁸ Filistin Kurtuluş Örgütü’ne (FKÖ) bağlı Esir İşleri Yüksek Kurulu Başkanı İsa Karaki, İsrail hapishanelerindeki Filistinli tutuklu sayısının 7 bine ulaştığını ve 600’ünün hasta olup gerekli tedaviyi göremediklerini belirtmişti.¹⁹ Ayrıca Filistin Esirleri Araştırma Merkezi, İsrail hapishanelerindeki 363 Filistinli tutuklunun aileleriyle basit bahanelerle aylardır görüştürülmediğini duyurmuştu.²⁰

Kudüs Abluka Altında: Mescid-i Aksa Saldırıları ve Sonrası

2015 yılında gerçekleşen bir diğer dikkat çekici gelişme ise 2014’teki Mescid-i Aksa saldırılarına müteakip yeni bir saldırı dalgasının yaşanmasıdır. 2015 yılında gerçekleşen belki de en dikkat çekici gelişme ise Mescid-i Aksa’da yaşanan olayların Filistin toplumunda bıraktığı izler olmuştur. Yahudi yeni yılı olarak kabul edilen Roş Aşana nedeniyle Yahudilerin Mescid-i Aksa’ya girişini protesto eden ve Mescid-i Aksa’ya girişleri kabul edilmeyen Filistinliler ve İsrail güvenlik güçleri arasında çatışma yaşandı.²¹ İsraili askerlerin taş ve patlayıcı madde atan şüphelileri tutuklama bahanesiyle Mescid-i Aksa’ya düzenledikleri ve göz yaşartıcı bombaların kullanıldığı operasyonlar da ibadetgahta maddi hasar meydana geldi.²² Bunun karşısında saldırılar sonrası uluslararası kamuoyunda tepkiler yükselmiştir. Lübnan ve Malezya gibi ülkelerden İsrail eylemlerine yönelik kınamalar geldi.²³ Cumhurbaşkanı Erdoğan, İsrail’in Mescid-i Aksa’ya üçüncü kez baskın düzenlemesiyle ilgili olarak Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon ile görüştü.²⁴ UNESCO ise Mescid-i-Aksa Camii’ne yönelik orantısız müdahalesinden dolayı İsrail’i kınayan bir kararı kabul etti.²⁵ Mescid-i Aksa operasyonu sonrasında yükselen tepkiler sonucunda İsraililere yönelik bireysel saldırılar gerçekleşmiştir. Saldırlara müteakip İsrail güçleri Kudüs’ü abluka altına almıştır.²⁶ Nitekim benzer bir olayda Ocak ayında da gerçekleşmiş ve Tel Aviv’de bir Filistinli şehir içi yolcu otobüsünde 4’ü ağır olmak üzere 7 kişiyi bıçaklayarak yaralamıştı.²⁷ Saldırıları takip eden aylar içerisinde de Kudüs’te arzu edilen huzur ortamı sağlanamamıştır. Ayrıca İsrail güvenlik güçleri 2 gün içerisinde Doğu Kudüs’te 40’tan fazla Filistinliyi gözaltına almıştır.²⁸ Kudüs Valisi Nir Barkat lisansları olan İsraililerin kendilerini korumak amacıyla silah taşımaları gerektiğini ifade etmiş ve bu konuda toplumunu cesaretlendirmiştir.²⁹

Anadolu Ajansı’nın Filistin Sağlık Bakanlığı’ndan aktardığı verilere göre 2015’in Ekim ve Kasım aylarında toplam 108 Filistinli İsrail saldırıları sonu-

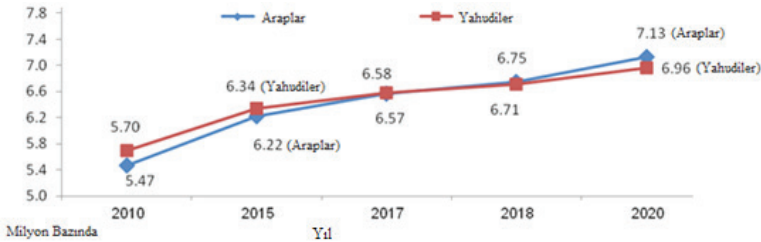
cu hayatını kaybetmiştir.³⁰ Bunun yanında Filistin misillemelerine de şahitlik edilmiştir. Örneğin İsrail polisi, Kudüs'te bir otobüste meydana gelen silahlı saldırıda iki İsraillinin öldüğünü, 17 kişinin yaralandığını söyledi. Öte yandan saldırıyı düzenlediği iddia edilen iki Filistinliden birinin öldürüldüğü duyuruldu.³¹

Yahudi Yerleşimcileri Sorunu ve Devam Eden Çözumsuzlük

Yahudi yerleşimciler sorunu geçmiş yıllarda olduğu gibi 2015 yılında da Filistin'in gündemini belirlemiştir. 2015 yılında İsrail Başbakanı Netanyahu, Doğu Kudüs'te iki yerleşim biriminde 454 binanın inşaatına daha onay vermiştir.³² Batı Şeria'daki Yerleşimciler Meclisi Dış İlişkiler Sorumlusu Dani Dayan, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim yerlerindeki nüfusun 2014 yılında 15 bin arttığını söyledi. Dayan, Batı Şeria'da 400 bine yakın yerleşimci olduğunu ve yerleşim yerleri konusunda da taviz verilmeyeceğini dile getirdi.³³ Öte yandan yerleşimlere yönelik uluslararası kamuoyunun tepkili olduğu da ifade edilebilecektir. Örneğin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, İsrail'in Doğu Kudüs'te 900 yerleşim birimi kurma planını, uluslararası hukuka aykırı bir eylem olarak niteleyerek endişe verici bulduğunu söyledi.³⁴

Öte yandan Filistin'de demografinin Araplar lehine değiştiğini ortaya koyan çeşitli çalışmalara rastlamak da mümkündür (bkz. Tablo-2). Buna göre Filistin İstatistik Merkezi Bürosunca yayınlanan verilere göre, 2016 yılı sonunda Gazze ve Batı Şeria'daki toplam Filistinli sayısının İsrail'deki Yahudi nüfusunu aşmış olacağı ortaya koyulmaktadır.³⁵ Yine İsrailliler tarafından eleştirilmesine karşın Aralık 2014'te İsrail tarafından yayınlanan verilere göre, İsrail'in toplam nüfusu 8.296.000 olup Yahudiler 6.218.000 ve Araplar 1.719.000 civarındadır.³⁶

Tablo-2: Filistin-İsrail Coğrafyasında Yahudiler ve Filistinlilerin Sayısı

Kaynak: *Palestinian Central Bureau of Statistics (PCBS), "Palestinians at the End of 2015", 30 Aralık 2015, s. 3.*

İsrail'in demografiyi değiştirmek adına uzun süredir sürdürdüğü diasporadaki Yahudileri geri kazanmaya yönelik politikası 2015 yılında da devam ettirmiştir. Öyle ki İsrail, Paris saldırılarının hedefinde yer alan Yahudile-

re ait bir süpermarketteki 4 kişinin öldürülmesi üzerine başta Fransa olmak üzere Avrupa'daki Yahudilere İsrail'e gelip yerleşmeleri çağrılarını yineledi. Bu kapsamda sadece 2014 yılı içerisinde Fransa'dan İsrail'e yerleşen Yahudi sayısının 7 binden fazla olduğu belirtilmektedir.³⁷

Yaralarını Sarmaya Çalışan Gazze ve Yükselen Şiddet

2014 yılında gerçekleştirilen ve içerisinde sivillerin ve çocukların da bulunduğu 2000'in üzerinde kişinin ölümüne neden olan Koruyucu Hat operasyonunun³⁸ ardından 2015 yılında da Gazze'de sükûnet sağlanamadı. Her şeyden önce 2014 içerisinde yaşanan Gazze savaşı bölgede tamir edilmesi oldukça güç izler bırakmıştır. Londra merkezli uluslararası yardım kuruluşu Oxfam'a göre, ambargo koşulları altında Gazze'nin yeniden inşası en az 100 yıl sürecektir.³⁹ Öte yandan Gazze'ye yönelik çeşitli yardımlardan da söz edilebilecektir. Katar, İsrail saldırılarında ağır hasar gören Gazze'ye 1 milyar dolar yardım yapacaklarını ve bunun içerisinde de bin adet bina yapımının da yer aldığı duyurdu.⁴⁰

Bunun yanında İsrail'in Gazze'ye müdahalesinde işlediği suçlara ilişkin pek çok çalışma kaleme alınmıştır. İsraili insan hakları örgütü B'Tselem, hazırladıkları bir raporda İsrail'in Gazze'ye Temmuz 2014'te başladığı ve yaklaşık 2 ay süren saldırılarında ölenlerin %70'inin 18 yaş altı çocuklar ve 60 yaş üstü yaşlılardan oluştuğunu, İsraili yetkililerin de sivilleri kasten vurmaktan dolayı birinci derecede sorumlu olduğunu duyurdu.⁴¹ Bununla birlikte İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını araştırmakla görevli Birleşmiş Milletler Komisyonu başkanı William Schabas, İsrail'in yaptığı baskıları gerekçe göstererek istifa edeceğini söyledi.⁴²

Diğer taraftan Gazze, pek çok farklı şiddet eylemine tanıklık etmiştir. Örneğin Mart ayının ilk haftasında 5 defa Gazzeli balıkçılara ateş açılmış, son saldırıda 1 balıkçı ölmüş, ikisi ise yaralanmıştı.⁴³ Yine Gazze'de Hamas ve İslami Cihad üyelerine ait beş araç, park halindeyken 15 dakika içerisinde arka arkaya havaya uçuruldu.⁴⁴ Mısır sınır muhafızları Gazze'den Sina bölgesine yasadışı yollarla geçmeye çalıştığını öne sürdüğü 17 yaşındaki Filistinli bir genci öldürdü.⁴⁵ Mısır Aralık 2014'te Gazze sınırını 2 ay süreyle kapattığını duyurmuştur.⁴⁶ Ancak Haziran ayında Mısır Refah sınır kapısını açmıştır. Matthew Ayton, Mısır'ın gerek kendisine yönelen insan hakları ihlalleri suçlamalarını bertaraf etmek istemesi, gerek Sünni bir blok oluşturma kaygısı taşıması, gerekse de Hamas-İsrail diyalogunu baltalamamak adına Refah sınır kapısını açık tuttuğuna dikkat çekmiştir.⁴⁷

Dış Politika

Genel hatlarıyla bakıldığında İsrail'in ABD ve Fransa ziyareti ve Filistin'in yürüttüğü uluslararası hukuk kanallarıyla hak arama ve uluslararası tanınma çabaları 2015 yılında Filistin dış politikasını şekillendiren iki önemli diplomatik girişimdir. İsrail zaviyesinden Netanyahu'nun ABD ziyareti ve Charlie

Hebdo saldırısı sonrası Fransa ziyareti 2015 yılında cereyan eden iki önemli gelişmedir. Özellikle Charlie Hebdo saldırısı sonrası İsrail terörizm söylemini Filistin sorununa tahvil etmeye çalışmıştır. Buna karşın Filistin yönetimi başta Uluslararası Ceza Mahkemesi olmak üzere bazı mekanizmalara başvurma yoluna gitmiş ve devlet olarak tanınma yönünde bir diplomasi geliştirmiştir.

İsrail’de İç Politika, Netanyahu’nun ABD Ziyareti ve Paris’te Birlik Yürüyüşü

İsrail politikasında Netanyahu’nun 2015 yılında da ağırlığını koruduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. İsrail’de yapılan seçimlerde Netanyahu’nun Partisi Likud %23.26 oy oranı ve 30 sandalye ile birinci olurken, Arap ittifakı %10.98 oy oranı ve 14 milletvekili ile üçüncü oldu.⁴⁸ 2015 yılı içerisinde Netanyahu’nun dış politikada attığı en önemli adım ABD’ye yönelik gerçekleştirildiği ziyaret olmuştur. Netanyahu’nun ABD ziyareti ABD-İsrail ilişkilerinin yanı sıra İsrail-Filistin ilişkilerinin de değerlendirildiği görüşmelere tanıklık etti. Netanyahu’nun ziyaretine damgasını vuran gelişme ise İsrail kamu diplomasisi kampanyasını yürüten Ran Baratz’ın ABD başkanı Obama ve Dışişleri Bakanı John Kerry’ye yönelik ithamlarıydı. İran ile yapılan nükleer anlaşmanın akabinde gerçekleşen görüşmeler taraflar açısından bekleneni vermekten uzaktı. Oldukça olumsuz bir ortamda sürdürülen görüşmelerde İsrail’in askeri yardımların arttırılmasına yönelik beklentisi karşılık bulmadı.⁴⁹ Bunun yanı sıra uzun yıllardır kimsenin ifade etmeye cesaret edemediği bir gerçek yine bu görüşmelerde ifade buldu. Öyle ki konuyla ilgili Hareetz gazetesinin haberinde iki devletli çözümü artık ABD açısından bile çok muhtemel görünmediği aktarılmaktadır.⁵⁰

Diplomatik ilişkiler kapsamında 2015 yılında bir diğer önemli gelişme ise Paris saldırıları sonrasında Fransa’da tertip edilen teröre karşı yürüyüşe Abbas ve Netanyahu’nun katılımlarına ilişkin yaşanan polemiktir. Paris’teki saldırılara karşı birlik yürüyüşüne Fransa Cumhurbaşkanı Hollande’ın İsrail Başbakanı Netanyahu ve Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas’a meselenin İsrail-Filistin ya da Yahudi-Müslüman ilişkileriyle bağlantı kurulabileceği gerekçesiyle Paris’e katılmamalarını ilettiği iddia edildi. Ancak ilk önce katılmama kararı alan Netanyahu’nun fikrini değiştirip katılacağını bildirmesi üzerine Abbas’a tekrar davet yapıldığı öne sürüldü.⁵¹

İsrail, Paris saldırıları sonrasında mevcut politik konjonktürü istismar etmekten geri durmamıştır. İsrail Başbakanı Netanyahu, Paris’teki Charlie Hebdo saldırısı ile Hamas tarafından İsrail’e atılan roketler arasında benzerlik olduğunu savundu.⁵² Hamas, Charlie Hebdo saldırısını kınadıkları duyururken Netanyahu’nun benzetmesini halkımızın mücadelesi ile uluslararası terörizm bir tutulamaz diyerek eleştirdi.⁵³ Öte yandan, Paris saldırılarına ilişkin en çarpıcı değerlendirme İsveç Dışişleri Bakanı Margot Wallstrom’dan geldi. Wallstrom radikalleşmeye yönelik açıklamasının bir bölümünde “Filistinliler kendileri için hiç bir gelecek görmüyorlar ve çaresizliği kabul etmek veya

şiddete başvurmak zorundalar” diyerek Filistin sorununa ilişkin yaklaşımını ortaya koymuştur.⁵⁴ Netanyahu’nun büyük tartışma yaratan bir diğer kışkırtıcı açıklaması ise Yahudilere yönelik soykırımın arkasında Hitler’i soykırım konusunda ikna eden Kudüs müftüsü Hacı Emin el-Hüseyni’nin olduğu iddiasıdır.⁵⁵

Filistin Yönetimi’nin 2015 yılı Diplomatik faaliyetleri ve Tanınma Çabaları

2015 yılı içerisinde de Filistin yönetimi geçmiş senelerde olduğu gibi uluslararası mekanizmalardan faydalanmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra Filistin yönetimi uluslararası arenada Filistin’in tanınmasına yönelik güçlü bir kampanya yürütmüştür. Kuşkusuz Filistin yönetiminin geleceğe yönelik en büyük beklentisi Uluslararası Ceza Mahkemesinden Filistin lehine gelecek bir karar olarak görünmektedir. Nitekim 2015 yılında Filistin, Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne resmen tam üye olmuş, böylece mahkemenin temel taşı olan Roma Statüsüne taraf olarak İsrail hakkında savaş suçları nedeniyle mahkemeye başvurma hakkı kazanmıştır.⁵⁶

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon, Uluslararası Ceza Mahkemesinin (ICC) temelini oluşturan Roma Statüsü’nün Filistin için 1 Nisan’da yürürlüğe gireceğini duyurdu.⁵⁷ Bu gelişmenin hemen ardından Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC), Filistin’deki olası savaş suçlarının incelenmesi amacıyla ön soruşturma başlattığını duyurdu.⁵⁸ Soruşturmanın İsrail ile Hamas arasında 2.100’den fazla Filistinli ile 73 İsrailinin öldüğü Temmuz-Ağustos 2014 dönemindeki savaşa dair olduğu belirtildi.⁵⁹ İsrail Dışişleri Bakanı Lieberman kararı “skandal” olarak nitelerken, ABD sözcülerinden Jeff Rathke ise “trajik bir ironi” olduğunu savundu.⁶⁰

Geçmişte olduğu gibi 2015 yılında da İsrail tarafınca Filistin yönetiminin çabalarını baltalamaya yönelik muhtelif girişimlere şahitlik edilmiştir. İsrail’de yaşayan Filistinlilerden toplanan ve Ramallah yönetimine transfer edilecek olan 127 milyon dolarlık Aralık ayı vergi geliri Filistin’in Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne katılma başvurusu gerekçe gösterilerek donduruldu.⁶¹ Bunun karşısında ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Jen Psaki, Filistin’i 20 uluslararası anlaşmaya taraf olması nedeniyle, İsrail’i de Filistin’in vergi gelirlerini dondurması nedeniyle eleştirdi.⁶² Ayrıca Avrupa Birliği (AB), Filistin Hükümeti’ne vergi gelirlerini transfer etmeyi donduran İsrail’i yükümlülüklerini yerine getirmesi hususunda uyardı.⁶³ Vergi gelirleri ancak Mart ayında İsrail tarafından serbest bırakıldı.⁶⁴

Filistin yönetiminin uluslararası başarılarından bir diğeri de Filistin’in giderek daha fazla sayıda ülke tarafından bir devlet olarak tanınmasına imkan tanyacak adımları atması olmuştur. Bu çerçevede Belçika parlamentosu Filistin’in bağımsız devlet olarak uygun bir zamanda tanınması için Hükümet’e çağrı oylaması yaptı. Karar 52’ye karşı 75 evet oyuyla alındı.⁶⁵ Başta liberaler ve sosyalistler olmak üzere muhalefetteki partiler ise Filistin’in “uygun bir

zamanda” değil “derhal ve şartsız” tanınması gerektiğini savunarak oylamada ret oyu kullandılar.⁶⁶ AB üyesi iken Filistin’i bağımsız devlet olarak tanıyan ilk devlet olan İsveç, Filistin’in diplomatik temsilini büyükelçilik düzeyine yükseltti.⁶⁷ Bunun yanı sıra Vatikan, Filistin’i resmen devlet olarak tanınması anlamına gelen anlaşmayı imzaladı.⁶⁸ İsrail yönetimi ise Vatikan’la gelecekteki diplomatik ilişkilerde bu hususu dikkate alacaklarını söyledi.⁶⁹ İngiltere Başbakan Yardımcısı Nick Clegg, yasadışı yerleşimler ve iki devletli çözüme dikkat çekerek Netanyahu’nun söz konusu politikasına son vermemesi halinde “İngiliz parlamentosu da dahil olmak üzere tüm dünyanın Filistin devletini tanınması kaçınılmaz olur” dedi.⁷⁰ Yine, İsrail’in Filistinlilere yönelik politikaları nedeniyle İngiltere’de 100’den fazla sanatçı ortak bir bildiriye imza atarak İsrail’e karşı kültürel boykot çağrısı yaptı.⁷¹ Almanya Dışişleri Bakanı Steinmeier ise, Ramallah’ta Filistin Başbakanı Hamdallah ile görüştü, iki devletli çözümü desteklediklerini söyledi.⁷²

Ayrıca Mavi Marmara sonrasında Türkiye’nin uluslararası mercilere başvurusu ve hak arayışına yönelik çabaları farklı bir takım ülkelerce de takip edilmiştir. Örneğin 2015 yılında Mavi Marmara saldırılarına ilişkin İspanya mahkemelerinde dönemin Başbakanı Netanyahu ve sorumlu yetkililer hakkında yakalama kararı alınmıştır.⁷³ Bununla birlikte, 2015 yılında Mavi Marmara benzeri bir girişim yine İsrail müdahalesi ile durdurulmuştur. İsrail, Yunanistan’dan yola çıkarak Gazze’ye uygulanan ablukaya dikkat çekmek isteyen aktivist teknelerinden birine müdahale etmiş ve aralarında eski Tunus Cumhurbaşkanı Marzuki’nin de bulunduğu grubu önce gözaltına almış, ardından da sınır dışı etmiştir.⁷⁴

Filistin açısından bir diğer önemli gelişme de AB’nin İsrail ile ticari rejiminde bir takım değişikliklere gitmesi olmuştur. Bu kapsamda İsrail’in işgali altındaki Gazze, Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Golan Tepelerinde üretilen ürünlerin AB’ye ihracında İsrail değil yerleşimler ismiyle markalanması 28 Avrupa Birliği ülkesince kabul edildi. Al-Jazeera’nın haberine göre Filistin Kurtuluş Örgütü yetkililerinden Mustafa Bargouthi AB’nin attığı bu adımı “işgal altındaki topraklarda üretilen ürünlere boykotun kapısını açabilecek önemli bir ilk adım” olarak nitelemiştir.⁷⁵

Sonuç

2015 yılı da geçmiş yıllarda olduğu gibi Filistin ve İsrail yönetimleri arasında adil bir çözümü getirmemiştir. Geçmişten bugüne uzanan süreçte taraflar arasındaki ihtilafların çözülmesi noktasında ilerleme kaydedilememekte aksine çözüm imkanları giderek zayıflamaktadır. Özellikle Yahudi yerleşimlerinin sayısının her geçen sene daha da artması sorunun çözümünü bir kat daha güçleştirmektedir. Önemli bir diğer sorun Filistinlilere yönelik adaletli bir çözüm önerilememesinin yarattığı toplumsal gerilimdir. 2015 yılında yaşanan gelişmelerde dikkat çekici bir diğer hadise çatışmaların siviller arası bir nitelik kazanmasıdır. Filistin’de bireysel saldırılar ve karşı saldırılar 2015 yılında

dikkat çekici bir biçimde artmıştır. Bunun yanı sıra gerek Gazze gerekse de Batı Şeria'da hukuksuz tutuklamalar, tutuklulara yönelik kötü muamele en genel anlamda söylenecek olursa insan hakları ihlalleri 2015 yılında da kesintisiz sürmüştür. Özellikle Mescid-i Aksa saldırısının hemen sonrasında İsrail güvenlik güçlerinin müdahaleleriyle şaibeli bir biçimde pek çok kişinin hayatını kaybettiği kaydedilmiştir.

Ayrıca Filistin'de kalıcı bir barışın büyük ölçüde geçerli bir olasılık olmaktan çıktığı ve uluslararası kamuoyunun yalnızca çatışmasızlıkla yetinme noktasına geldiği iddia edilebilir. Bunun karşısında Filistin yönetimi uluslararası örgütlerden faydalanma yolunu tercih etmektedir. Filistin yönetiminin son yıllarda başta Uluslararası Ceza Mahkemesi olmak üzere uluslararası mekanizmaları kullanma gayreti ve ikili ilişkileri yoluyla tanınma talepleri 2015 yılında da sürmüştür. Söz konusu diplomatik girişimlerin ne derece başarılı olacağı kuşkusuz ilerleyen yıllarda ortaya çıkacaktır.

Kısacası 2015 yılı Filistin açısından büyük ölçüde statükonun devamına hizmet etmiştir. Bunun yanında tüm diplomatik girişimlere karşın mevcut uluslararası sistemin kısıtları altında sonuç alınması kolay görülmemektedir. Ayrıca devletler arası gerilimin toplumlara da sirayet etmiş olması Filistin-İsrail sorununda siyasi bir çözümünde görüldüğünden daha güç olduğuna işaret etmektedir.

Kronoloji

- **3 Ocak:** Gazze'den Sina bölgesine yasadışı yollarla geçmeye çalıştığını öne sürülen Filistinli bir genç öldürdü.
- **3 Ocak:** Ramallah yönetimine transfer edilecek Aralık ayı vergi geliri Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne katılma başvurusu gerekçe gösterilerek donduruldu.
- **6 Ocak:** ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Jen Psaki, İsrail'i Filistin'in vergi gelirlerini dondurması nedeniyle eleştirdi.
- **6 Ocak:** AB Filistin Hükümeti'ne vergi gelirlerini transfer etmeyen İsrail'i yükümlülüklerini yerine getirmesi hususunda uyardı.
- **7 Ocak:** Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon, Roma Statüsü'nün Filistin için 1 Nisan'da yürürlüğe gireceğini duyurdu.
- **8 Ocak:** İsrail Mahkemesi, Hamas liderlerinden İsmail Haniye'nin iki kız kardeşine Gazze Şeridine yasadışı yollarla geçtikleri gerekçesiyle hapis cezası verdi.
- **15 Ocak:** Batı Şeria'da iki Filistinli İsrail güvenlik güçleri tarafından öldürüldü. Ramallah'ta ise Filistinli bir genç bariyerleri geçmek isterken İsrail askerlerinin açtığı ateş sonucu öldürüldü.
- **16 Ocak:** Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC), Filistin'deki olası savaş suçlarının incelenmesi amacıyla ön soruşturma başlattı.
- **19 Ocak:** Filistin'de cenaze töreni sırasında İsraili askerlerce atılan göz yaşartıcı gazlardan etkilenen bir Filistinli hayatını kaybetti.
- **21 Ocak:** Tel Aviv'de bir Filistinli yolcu otobüsünde 4'ü ağır olmak üzere 7 kişiyi bıçaklayarak yaraladı.
- **30 Ocak:** İsrail, Batı Şeria'da 450 yeni yerleşim biriminin inşası için ihale kararı aldı.
- **31 Ocak:** Nablus yakınlarında bir kontrol noktasına molotof atan gençlere İsrail askerlerinin ateş açması sonucu bir Filistinli hayatını kaybetti.
- **3 Şubat:** İsrail'in Gazze operasyonunu araştıran BM Komisyonu başkanı William Schabas, İsrail baskılarını nedeniyle istifa edeceğini söyledi.
- **6 Şubat:** Belçika parlamentosu Filistin'in bağımsız devlet olarak uygun bir zamanda tanınması için hükümet'e çağrı oylaması yaptı.
- **10 Şubat:** İsveç, Filistin'in diplomatik temsilini büyükelçilik düzeyine yükseltti.
- **13 Şubat:** Maaşları Ramallah'taki Hükümet tarafından ödenmeyen Gazze hükümeti çalışanları durumu protesto etti.
- **13 Şubat:** İngiltere'de 100'den fazla sanatçı ortak bir bildiriye imza atarak İsrail'e karşı kültürel boykot çağrısı yaptı.
- **25 Şubat:** Batı Şeria'da fanatik İsraili yerleşimciler tarafından bir cami kundaklandı ayrıca duvarlara ırkçı yazılar yazıldı.
- **26 Şubat:** Oxfam, Gazze'nin yeniden inşasının en az 100 yıl süreceğini iddia etti.

- **28 Şubat:** Mısır Mahkemeleri Hamas'ı terorist örgüt listesine koydu.
- **5 Mart:** Gazzeli balıkçılara açılan ateş sonucunda 1 balıkçı öldü, ikisi yaralandı.
- **10 Mart:** Katar, İsrail saldırılarında ağır hasar gören Gazze'ye 1 milyar dolar yardım yapacaklarını ve bu yardımlar arasında yeni binalar da olduğunu duyurdu.
- **27 Mart:** İsrail, yaklaşık 3 aydır dondurduğu Filistin'in vergi gelirlerini ödemeye başlayacağını duyurdu.
- **1 Nisan:** Filistin, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne resmen tam üye oldu. Böylelikle savaş suçlarına ilişkin mahkemeye başvurma hakkı kazanmış oldu.
- **5 Nisan:** Halide Cerrar İsrail Mahkemelerince hapis cezasına çarptırıldı.
- **15 Nisan:** İsrail güvenlik güçleri 2 gün içerisinde Doğu Kudüs'te 40'ın üzerinde Filistinliyi gözaltına aldı.
- **25 Nisan:** İsrail güvenlik güçleri Doğu Kudüs'te kendilerine bıçaklı saldırıda bulunmak istediğini öne sürdükleri 17 yaşındaki bir Filistinliyi öldürdü.
- **8 Mayıs:** BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, İsrail'in Doğu Kudüs'te yerleşim birimi kurma planını, yasadışı bir eylem olarak nitelendirdi
- **2 Haziran:** Almanya Dışişleri Bakanı Steinmeier, iki devletli çözümü desteklediklerini söyledi.
- **10 Haziran:** Esir İşleri Yüksek Kurulu Başkanı İsa Karaki, tutukluların bir kısmının hasta olup gerekli tedaviyi göremediklerini ifade etti.
- **26 Haziran:** Vatikan, Filistin'i resmen devlet olarak tanınması anlamına gelen anlaşmayı imzaladı.
- **30 Haziran:** İsrail, Yunanistan'dan yola çıkarak Gazze'ye uygulanan ablukaya dikkat çekmek isteyen aktivist teknelerinden birine müdahale etti.
- **19 Temmuz:** Gazze'de Hamas ve İslami Cihad üyelerine ait beş araç havaya uçuruldu.
- **26 Temmuz:** İsrail polisi, Doğu Kudüs'te çok sayıda Filistinliyi gözaltına aldı.
- **31 Temmuz:** Nablus'un güneyinde bir köyde fanatik Yahudi yerleşimcilerin bir evi ateşe vermesi sonucu Filistinli bir bebek hayatını kaybetti.
- **1 Ağustos:** Filistin Hükümeti Nablus'ta öldürülen Filistinli bebeğin durumunu Uluslararası Ceza Mahkemesine taşıdığını duyurdu.
- **9 Ağustos:** İsrail ordusu Batı Şeria'da bir petrol istasyonunda İsraili bir sivil bıçaklayarak yaraladığını öne sürdüğü Filistinlinin öldürüldüğünü duyurdu.
- **4 Ekim:** Kudüs'te bir otobüste meydana gelen silahlı saldırıda iki İsraili öldü, 17 kişi ise yaralandı.

- **7 Kasım:** İsrail askerleri işgal altındaki Batı Şeria'da arabasıyla benzin istasyonuna doğru giden Filistinli bir kadını vurarak öldürdü.
- **12 Kasım:** AB işgal altında topraklarda üretilen kimi ürünlerin İsrail ürünü olarak değil yerleşimler adı altında markalanması kararını aldı.
- **17 Kasım 2015:** İsrail Başbakanı Netanyahu, Doğu Kudüs'te iki yerleşim biriminde 454 binanın inşaatına daha onay verdi.

Notlar

- 1 "8 Palestinian ministers to head to Gaza Monday", *Agence France Press*, 28 Aralık 2014.
- 2 "Eight ministers arrive in Gaza to launch reconstruction", *Al Arabiya News*, 29 Aralık 2014.
- 3 Mohammed Omer, "Protesters lock ministers in building as Gaza salaries remain unpaid", *Middle East News*, 13 Şubat 2015..
- 4 "Filistin yönetimi Gazze'ye dönsün", *Al-Jazeera*, 6 Kasım 2015, "Sisi'den refah sınır kapısı açma şartı", *TRT TURK*, 1 Aralık 2015.
- 5 "Egypt Court puts Hamas on terrorist list", *BBC*, 28 Şubat 2015.
- 6 "Filistin'de birlik hükümeti istifa etti", *Haberturk*, 18 Haziran 2015.
- 7 "Hamas: Filistin birlik hükümeti tek taraflı feshedilemez", *BBC*, 17 Haziran 2015.
- 8 Shlomi Eldar, "Abbas kabullenmeli: Gazze ve Batı Şeria birleşmeyecek", *Al-Monitor*, 20 Ağustos 2015.
- 9 Chaim Levinson, Nir Hasson ve Barak Ravid, "Israel Issues Tenders for 450 West Bank Settlement Unit", *Haaretz*, 30 Ocak 2015.
- 10 "NGO: 40 percent rise in new West Bank settlement homes", *Al-Jazeera*, 24 Şubat 2015.
- 11 "Israeli soldiers shoot dead Palestinian who stabbed Israeli in West Bank", *Reuters*, 9 Ağustos 2015.
- 12 "Israel Kills Two Palestinians in Occupied Palestine West Bank", *Al-Akhbar*, 15 Ocak 2015.
- 13 Harried Sherwood, "Israeli forces shot youth in the back as he ran away, say Palestinians", *The Guardian*, 15 Ocak 2015.
- 14 "Palestinian killed by Israeli police during Negev funeral", *Ma'an News*, 19 Ocak 2015.
- 15 Kate Shuttleworth, "Death of 18-month-old in arson attack heightens tensions in West Bank", *The Guardian*, 31 Temmuz 2015.
- 16 "Palestine to lodge ICC complaint over baby's death", *Al-Jazeera*, 1 Ağustos 2015.
- 17 "Palestinian Mosque Torched in apparent 'price tag' attack", *Al-Jazeera*, 25 Şubat 2015.
- 18 "Filistinli milletvekiline hapis", *Al-Jazeera Turk*, 5 Nisan 2015.
- 19 "İsrail hapishanelerinde tutuklu Filistinli sayısı 7 bine ulaştı", *AA*, 10 Haziran 2015.
- 20 "Filistinli tutuklular ailelerini göremiyor", *Al-Jazeera Turk*, 18 Ocak 2015.
- 21 "Mescid-i Aksa'ya yeni saldırı", *Milliyet*, 15 Eylül 2015.
- 22 "Clashes as Israeli soldiers storm Al-Aqsa compound", *Al-Jazeera*, 13 Eylül 2015.
- 23 "Lebanese officials condemn Israeli attacks on Jerusalem mosque worshippers", *Daily Star*, 14 Eylül 2015, "Malaysia condemns Israeli attack at Al-Aqsa Mosque", 22 Eylül 2015.
- 24 "Erdogan urges OIC to act after Israel's Al-Aqsa attack", *AA*, 15 Eylül 2015.
- 25 "UNESCO: Kudüs ve Mescid-i Aksa Müslümanlarındır", *Sabah*, 23 Ekim 2015.
- 26 "Israel to impose blockade on Jerusalem neighbourhoods", *Al-Jazeera*, 14 Ekim 2015.
- 27 Peter Beaumont, "Tel Aviv bus knife attack: four seriously injured", *The Guardian*, 21 Ocak 2015.
- 28 "Israel forces detain nearly 40 from West Bank, Jerusalem in 2 days", *Ma'an News*, 15 Nisan 2015.

- 29 Alexandra Sims, "Jerusalem mayor Nir Barkat urges Israelis to carry firearms at all times to combat 'terrorists'", *Independent*, 8 Ekim 2015.
- 30 Qays Abu Samra ve Safiye Karabacak, "Ekim ayından bu yana 108 Filistinli öldürüldü", *AA*, 1 Aralık 2015.
- 31 "Two Israelis killed in stabbing attack in Jerusalem", *Al-Jazeera*, 4 Ekim 2015.
- 32 Ronen Zvulun, "Israel to lift freeze on marketing of 454 settler homes in East Jerusalem", *Reuters*, 17 Kasım 2015.
- 33 "İsrail yerleşim yerlerinin nüfusu artıyor", *Al-Jazeera Turk*, 3 Ocak 2015.
- 34 "Israel approves 900 settlement units and Ban Ki-Moon slams this plan", *Falastine News*, 8 Mayıs 2015.
- 35 Gianluca Mezzofiore, "Will Palestinians outnumber Israeli Jews by 2016? ", *International Business Times*, 2 Ocak 2015.
- 36 "On eve of 2015, Israel's population hits 8.3 million", *The Jerusalem Post*, 12 Aralık 2014.
- 37 Isabel Kershner, "Netanyahu urges 'Mass Immigration' of Jews From Europe", *The New York Times*, 15 Şubat 2015.
- 38 "Gaza crisis: Toll of operations in Gaza", *BBC*, 1 Eylül 2014
- 39 David Blair, "Rebuilding Gaza could take 100 years if Israel keeps blockade, says Oxfam", *The Telegraph*, 26 Şubat 2015.
- 40 "Four truckloads of cement enter Gaza as Qatar says to begin rebuilding 1,000 homes", *The Jerusalem Post*, 10 Mart 2015.
- 41 "Israeli rights group questions legality of targeting Gaza homes in war", *The Guardian*, 28 Ocak 2015.
- 42 "Head of UN war crimes inquiry resigns after Israel accuses him of pro-Gaza bias", *The Guardian*, 3 Şubat 2015.
- 43 Ben Norton, "Israel shot at Gaza fisherman 5 times in first 7 days of March, killing 1, injuring 2", *Mondoweiss*, 11 Mart 2015.
- 44 "Car bombs target Hamas, Islamic Jihad armed wings in Gaza", *Ma'an News*, 19 Temmuz 2015.
- 45 Horseman Rapid, "Palestinian man, shot dead by Egyptian border guards in Gaza Strip", *Demotix*, 3 Ocak 2015.
- 46 Horseman Rapid, "Egypt is set to reopen Rafah border crossing with Gaza for two days", *Demotix*, 21 Aralık 2014.
- 47 Matthew Ayton, "Sisi's strategy behind the sudden opening of the Rafah border crossing", *Ma'an News*, 27 Haziran 2015.
- 48 "Netanyahu hopes to form new Israel Govt 'in 2-3 weeks", *Breaking News*, 18 Mart 2015.
- 49 Ben Caspit, "Netanyahu finds chilly welcome on US visit", *Al-Monitor*, 9 Kasım 2015.
- 50 Barak Ravid, "When the White House Starts Talking About One State, Netanyahu Should Worry", *Haaretz*, 8 Kasım 2015.
- 51 Barak Ravid, "Hollande Asked Netanyahu Not to Attend Paris Memorial March", *Haaretz*, 12 Ocak 2015.
- 52 Lizzie Dearden, "Paris Attacks: Hamas condemns Charlie Hebdo massacre after Netanyahu makes comparison to Gaza rockets", *Independent*, 10 Ocak 2015.
- 53 "Hamas rejects Israeli claim Paris attack same as Hamas firing rockets at Israel", *Paris Guardian*, 10 Ocak 2015.

- 54 Clark Mindock, "Palestinians see that there is no future for them and have to either accept a desperate situation or resort to violence", *International Business Times*, 14 Kasım 2015.
- 55 "Netanyahu: Hitler Didn't Want to Exterminate the Jews", *Haaretz*, 21 Ekim 2015, "Anger at Netanyahu claim Palestinian grand mufti inspired Holocaust", *The Guardian*, 21 Ekim 2015.
- 56 "Palestinians formally join International Criminal Court", *BBC*, 1 Nisan 2015.
- 57 Robert Tait, "Palestinians will join the Criminal Court in April, UN confirms", *The Telegraph*, 7 Ocak 2015.
- 58 "Israel-Palestinian 'war crimes' probed by the ICC", *BBC News*, 16 Ocak 2015.
- 59 Thomas Escritt ve Anthony Deutsch, "ICC opens examination of Israeli-Palestinian conflict", *Reuters*, 17 Ocak 2015.
- 60 "ICC to probe possible war crimes in Palestine", *Al-Jazeera*, 17 Ocak 2015.
- 61 Associated Press in Jerusalem, "Israel freezes Palestinian tax funds over international criminal court move", *The Guardian*, 3 Ocak 2015.
- 62 Peter Beaumont, "US officials and Israeli president blast withholding of Palestinian tax revenues", *The Guardian*, 6 Ocak 2015.
- 63 AFP, "EU criticizes Israel on Palestinian tax freeze", *Al-Ahram*, 6 Şubat 2015.
- 64 "Israel says it will release tax revenue to Palestinians", *Al-Jazeera*, 27 March 2015.
- 65 "Belgian parliament calls on government to recognize Palestinian State", *The Palestinian Information Center*, 2 Şubat 2015.
- 66 "Belgian parliament calls for conditional recognition of a Palestinian State", *EJP*, 6 Şubat 2015.
- 67 "First Palestinian embassy in W. Europe opens in Sweden", *RT News*, 10 Şubat 2015.
- 68 Elisabetta Povoledo, "Vatican Formally Recognizes Palestinian State by Signing Treaty", *The New York Times*, 26 Haziran 2015.
- 69 Philip Pulella, "Vatican signs first treaty with 'State of Palestine', Israel angered", *Reuters*, 26 June 2015.
- 70 Frances Perraudin, "Nick Clegg condemns Netanyahu for ruling out two-state solution", *The Guardian*, 19 Mart 2015.
- 71 "Letter: Over 100 artists announce a cultural boycott of Israel", *The Guardian*, 13 Şubat 2015.
- 72 "Foreign Minister Steinmeier in the Middle East", *FFO*, 2 Haziran 2015.
- 73 "Spanish court issues arrest warrants for Netanyahu and other officials", *Middle East Monitor*, 14 Kasım 2015.
- 74 "Gazze'ye Özgürlük Filosu'na Müdahale", *Al-Jazeera Turk*, 30 Haziran 2015.
- 75 Ali Younes, "Israeli anger as EU agrees to label settlement products", *Al-Jazeera*, 12 Kasım 2015.